

Stresstest voor de politie

In zijn Utrechtse oratie onderwierp Alex Brenninkmeijer onlangs de Nederlandse rechtstaat aan een stresstest. Het is een kritische beschouwing waarvan je hoopt dat verantwoordelijke personen zijn suggesties ter harte zullen nemen. De politie ontsnapt enigszins aan zijn aandacht. Dat is jammer want voor veel burgers is de politie toch het gezicht van de rechtstaat. Toevallig ontving ik in dezelfde week dat ik zijn in het Nederlands Juristen Blad (2015, nr. 16) gepubliceerde tekst onder ogen kreeg, een brief die mij herinnerde aan een politieman die toen de Nederlandse rechtstaat aan een echte test werd onderworpen, deze zelf glansrijk doorstond.

Het betreft Cor Verbiest, een boerenzoon uit Goeree Overflakkee die in de meidagen van 1940 als soldaat het land verdedigde en daarna in dienst trad van de Amsterdamse politie. Als rechercheur van bureau Warmoesstraat werd hij in 1941 geconfronteerd met radeloze joden die uit Buchenwald doodsberichten van hun opgepakte verwanten hadden ontvangen. Verbiest verleende hun wat nu wordt genoemd 'een luisterend oor', werd voor joden in de knel een betrouwbaar contact bij de politie en hielp waar hij kon. Al doende ontmoette hij de even onverschrokken Mia Hergesell, die zijn levenspartner zou worden. Beiden kwamen al snel bij de clandestiene verzetsgroep van Gerrit Jan van der Veen en Gerhard Badrian. Cor nam met hen deel aan de overval op de Landsdrukkerij die een groot succes werd en aan de eerste overval op de Weteringsschansgevangenis die rampzalig verliep. Op zijn werk kon hij zich toen al niet meer vertonen.

Ik leerde Cor en Mia begin jaren negentig kennen. Cor was een man die haarscherp aanvoelde als onrecht werd begaan en dan bergen kon verzetten om het ongedaan te maken. Hij was niet gemakkelijk voor anderen maar ook niet voor zichzelf. In de politie richtte hij het eerste bureau voor criminaliteitspreventie op. Toen hij begin jaren zestig door een superieur, die 'bloed aan zijn handen had', werd tegengewerkt, nam hij ontslag. Hij overleed in 2010; Mia vorig jaar.

Na de bevrijding was Cor wel weer in dienst genomen maar samen met enkele collega's die eveneens de politie voor het verzet hadden verruild, zonder taak op een kamer geplaatst. Lang bleven zij niet werkloos. Verbiest werd namelijk aangesproken door een uit de onderduik teruggekeerde jood die zijn huis niet meer in kon en zijn huisraad kwijt was. De zaak was vrij snel rechtgezet. Toen hij zijn actie meldde bij de officier van justitie, kreeg hij van deze de boodschap: 'Het is goed wat je doet, ga ermee door, maar ik wil niet dat er iets van op papier komt. Wij hebben werk genoeg.' Het onofficiële bureau Terugbezorging Joodse Goederen is enkele maanden actief geweest en heeft wat

van het door Nederlanders aan joden extra toegevoegde leed ongedaan kunnen maken. Omdat er in de archieven vrijwel niets van terug te vinden is, luisterde ik ademloos naar zijn verhalen.

De brief die mij nu aan Verbiest herinnerde, kwam van een van zijn zonen. Mij werd diens papieren nalatenschap aangeboden. Daarin trof ik drie notitieboekjes aan waarin nauwgezet is vermeld bij wie in 1945 verduisterd joods bezit in beslag was genomen en aan wie het was terugbezorgd. Een prachtige historische bron maar voor mij bovenal een illustratie van Verbiests voorbeeldige beroepsopvatting. Zelfs toen hij de vrije hand had gekregen en gedreven de goede zaak diende, wilde hij toch voor al zijn daden verantwoording kunnen afleggen.

Veel buitenstaanders, ook zij die het goed met de politie voorhebben, vaardigen gretig wetten, regels en instructies uit en verwachten dat, als de politie zich daar maar aan houdt, het wel goed komt. Sommigen denken zelfs dat discriminerende politiemensen, als zij na elk contact met een burger een formulier moeten invullen, hun onoorbare gedrag wel zullen nalaten. Zulke oekazes stimuleren echter risicomijdend gedrag. De politie handhaaft regels en is zelf ook gebonden aan regels, vanzelfsprekend, maar is goed politiewerk niet eerst en vooral handelend optreden? Wordt, als het er echt om spant, van een politiemans of vrouw niet bovenal gevergd zelf te zien waar zijn of haar taak ligt, initiatief te nemen, moed te tonen en bereid te blijven achteraf van het eigen doen en laten verantwoording af te leggen? Die vraag ligt voor mij besloten in de herinnering aan Cor Verbiest.